

מראי מקומות- עבודה זרה מ"ד

(א) הרי הוא אומר ויזר על פני המים- כ' רש"י, והאי דלא השליכו לים שלם, לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות, וכו'. והק' התוס' ר"י מפאריש, וכן הק' הרשב"א, הרי ודאי לא הי' יכול להשליכו לים שלם, שהרי קי"ל דרק לים המלח יכול להשליכו שלם, אבל לא לשאר מימות, ולמה נתקשה רש"י בזה כלל, והניח בקו'.

(ה) במרחץ של אפרודיטי- ע' בשו"ת חות יאיר (סי' א', השגה י"א-י"ב, ד"ה ועוד נראה) דכ' דמה דאי' איסור בתורה דשם אלהים אחרים לא תזכירו על פיה, היינו רק אם אומרו שלא לצורך, דהיינו דהי' יכול לומר שם אחרת, או "עבודה זרה הידועה", ואמר שמו שלא לצורך, אבל אם הי' לו איזה צורך לומר כן, וכש"כ אם אומר כן כדי לברר איזה מצוה, בזה ודאי יכול לאומרו. והביא ראי' ממתני', דרבי לא נמנע מלשנות במשנתו אפרודיטי, שהוא שם ע"ז. וע"ע בפיה"מ להרמב"ם דכ' דאפרודיטי היינו שם כוכב הנקרא נוגה, ולדבריו לכאן פשוט דאין איסור להזכיר שמה (ולפי"ז לא יהי' שום ראי' ממתני' לנדון של החות יאיר).

(ב) לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות- כ' הראב"ד דמה דהי' צריך לבדקן, היינו משום דמבואר ביומא (סו:): דהמים הי' בודק הם ששמחו בלבם (וכמו שהביא רש"י). וא"כ, אם לא הי' בודקן, והי' הקב"ה דן אותן בהדרוקן, היו העם מרגנים אחר הקב"ה, ואומרים זה שלא עשה כלום למה נדון, או היו אומרים דמחמת עבירה אחרת נענש, ולא מפני חטא העגל. וכדי לפרסם חטאו כי מאותו עון הוא נדון, השקה אותן והתחילו המים מערערין אותן, וידעו הכל כי יש בידו אותו עון.

(ו) אני לא באתי בגבולה- ע' בטורי אבן בחגיגה (יג. ד"ה אין, צוין בגלה"ש כאן), דהק' דאין מוסרין דברי תורה לגוי, הרי גוי שלמד תורה חייב מיתה, וא"כ איך אמר לו ר' גמליאל הדינים של איסור הנאה של ע"ז, דנהי דהגוי יכול ללמוד תורה של הז' מצוות, אולם לא מצינו דהגוי מצווה על איסור הנאה מע"ז, וא"כ שוב נכלל באיסור ת"ת. וכ' להוכיח מזה דהיכא דהגוי לומד תורה ברשות ישראל, אין איסור בדבר, שהרי האיסור לו ללמוד תורה הוא משום דהוי מורשה לקהלות יעקב, דהיינו דירושא היא לישראל ולא להאומות. וא"כ, היכא דלומד ברשות ישראל, אין איסור בדבר. וע"ש בסוף דבריו שהעיר דהא קי"ל התם שאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, משום דכתי' ומשפטים כל ידעום, וא"כ מהו ההיתר אפי' אם יש לו רשות מישראל. ות"י דאיסור זה למסור תורה לנכרי מקרא זה אינו אלא אסמכתא, וי"ל דהיכא שהגוי שואל, והוא בדרך עראי, אז מותר להשיבו, ומשום דרכי שלום.

(ג) מקום יש בראש שראוי להניח בו ב' תפילין- פרש"י, שרחב החריץ מקום כרך ב' רצועות, וכו'. והק' המחצית השקל, הא מבואר בעירובין שיש מקום להניח ב' בתים, ולא רק ב' רצועות. וכ' דאולי רש"י ס"ל כמש"כ הבית יוסף (או"ח כ"ז, ט') בדעת הרמב"ם, דמה דאי' דמקום יש להניח ב' תפילין, היינו ב' תפילין סמוכין זה אצל זה, ולא זה אחר זה, אלא דכ' הב"י דלמעשה דלא רצה לפרש כן בהרמב"ם כנגד שאר ראשונים, דמפרשי דהיינו זה אחר זה. וכ' המחצית השקל דאולי י"ל רש"י ס"ל דבאמת מה דאמר' שיש מקום בראש לב' תפילין, היינו דהב' תפילין הם זה אצל זה, וע"ש מש"כ לפרש דברי הסוגיא כאן עפ"י [וצ"ע כונתו].

(ז) אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי, אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי- פרש"י, דב' טענות איכא הכא, שהמרחץ קודם ואין בכח הע"ז לגזור את הרבים. ועוד, דאין המרחץ דבר נוי, וא"כ אין המרחץ משמשת

(ד) שמתנשא להולמו ולא הולמו- פ"י המהרש"א, דמה דדייקין כן, היינו משום דהי' יכול לכתוב ואדני' בן חגית אמר אני אמלוך, ומדלא כתי' כן, אלא כתי' "מתנשא", דרשוהו על העטרה.

מרבבה ב"ב חנה, דאפי' בהרהור אסור, א"כ לכאור' גם להשיב בקצרה ג"כ אסור. וע"ז צידד הגמ', וכי תימא בלשון חול מותר, דהיינו דהי' תרתי לטיבותא, חד דהוי כמו הרהור, משום דהשיב בקצרה, וב', דהשיב בלשון חול. אבל באמת לא הי' צד דיכול להשיב הכל בלשון חול, דא"כ הי' לר"ג להשיב כולו בלשון חול. ולכן הביא הגמ' מאביי, דדברים של חול מותר לאמרן בלשון קודש, וכו', דמשמע דאין נפקותא כלל בין אומר בלשון חול או קודש.

(י) **נהנין מהן שלא בטובה, ואין נהנין מהן בטובה- פרש"י,** שלא יחזיק טובה לכומרים, אבל בהנאה לא מיתסר. וע' בר"ן לקמן (כד). בדפי הרי"ף) שהביא מהראב"ד דטעם דאסור בטובת דברים הוא כדי שלא ימשך אחריהם.

את הע"ז, אלא אדרבה, הע"ז משמשת את המרחץ והיא טפלה לה. והק' התוס' רי"ד, א) מנלן דמרחץ קודם, ב) דאפי' אם המרחץ קודם, אינה גוזלת את הרבים, שהרי המרחץ הוא בחצר של הע"ז, ואי"ז במקום הפקר (לרבים. ג) אם טענה אחרת היא זו, למה לא אמרי' דבר אחר, כמו דאמרי' בסיפא (ועל קו' זו כ' הריטב"א דכיון דב' הטענות ענין א' הם, לכן לא אמרי' דבר אחר). ולכן פי' התור"י ד' דבאמת טענה א' הוא, דהיינו דאם היו עושין המרחץ נוי לאפרודיטי, הייתי בא אני בגבולה והייתי אסור לרחוץ בה, אבל עכשיו שהיא נעשית נוי למרחץ, היא באה בגבולי, והלכך אני מותר לרחוץ בה.

(ח) **דבר אחר, אם נותנים לך ממון הרבה, וכו'- פי' הריטב"א,** דהיינו אפי' אם הע"ז הי' שם מעיקרא, ואפי' אם הי' המרחץ נוי לע"ז, מ"מ אין להקפיד, כיון שע"ז זו אתם נוהגים בה מנהג בזיון. והתוס' רי"ד כ' דעד עתה התיר רק המרחץ בהנאה, ועכשיו מתיר גוף הע"ז עצמה, מפני שאין נוהגין בה משום אלוה, וע"כ שאין בה דין ע"ז כלל.

(ט) **והיכי עביד הכי, והאמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן,** בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ, וכו'- העיר המהרש"א, למה צריך להא דר' יוחנן כדי להק', לכאור' מדברי ר"ג גופייהו מוכח דאסור להרהר בדברי תורה בבית המרחץ, מהא דאמר דאין משיבין בבית המרחץ. ותי' דלא הי' מוכח לומר דזהו ביאור בדברי ר"ג, דהי' שייך לומר דכוונתו היתה שאין לו פנאי עכשיו בבית המרחץ להשיבו. וע' במהר"ם דג"כ הק' כקו' המהרש"א, ועוד הק' על מה שציידד הגמ' לומר דמותר לומר ההלכה בלשון חול, דא"כ למה לא אמר כולו בלשון חול, ולמה אמר דאין משיבין בבית המרחץ, ורק אח"כ אמר לו כל התשובה, הרי אם הי' יכול להשיב לו בלשון חול, הי' לו להשיב כולו בלשון חול. ותי' דבלא הא דר' יוחנן ה"א דרק אסור לומר דברי תורה במרחץ אם אומר הדין עם טעמו באריכות, אבל להשיב בלי טעם, אם דבר זה אסור או מותר, בזה י"ל דמותר בבית המרחץ, וא"כ הי' שייך לומר דהי' מותר לר"ג לומר דאין משיבין בבית המרחץ. אבל כיון דמביאין